

ВИЩА ОСВІТА ТА РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ

Наведено ефективні заходи ЄС щодо збалансування взаємодії вищої освіти з ринком праці, яка відбувається на різних рівнях (держава, система вищої освіти, заклад вищої освіти, освітній процес) і за різними напрямками. Серед них виділяємо співпрацю закладів вищої освіти з виробництвом, залучення роботодавців до освітнього процесу, впровадження професійно-орієнтованих програм, професіоналізація освітніх ступенів, створення агентства статистики у галузі вищої освіти, спільне розроблення НРК із роботодавцями та урядом тощо. На основі аналізу досвіду ЄС наведено рекомендації для розв'язування проблеми взаємодії вищої освіти з ринком праці в руслі реформування вітчизняної системи вищої освіти. Запроваджено заходи в Україні на різних рівнях: на рівні держави, системи вищої освіти, закладів вищої освіти та освітнього процесу.

Ключові слова: вища освіта, вищі навчальні заклади, взаємодія, досвід ЄС, ЄС, рекомендації, ринок праці, Україна.

Сучасні тенденції розвитку освітніх систем ЄС свідчать, що реформування вищої освіти спрямоване на підпорядкування законам ринкової економіки, що вимагає налагодження тісної співпраці між ринком освітніх послуг і ринком праці. Забезпечення збалансованих дій між вищою освітою та ринком праці є запорукою ефективного економічного розвитку держави та суспільства. Використання досвіду ЄС із цього питання має цінність для України.

Вивчення та аналіз монографій, наукових праць та публікацій європейських учених, які досліджували проблеми розвитку вищої освіти та ринку праці в ЄС, зокрема, взаємодії вищої освіти з ринком праці (Е. де Вірт (E. de Weert), М. Клейнер (M. Kleiner), А. Котман (A. Kottmann), М. Кумент (M. Koumenta), Св. Махін (St. Machin), С. Макналлі (S. McNally)), політики координації взаємодії вищої освіти з ринком праці (А. Обадич (A. Obadić), С. Поріч (S. Porić), Ж. Ритцен (J. Ritzen), С. Сієберт (S. Siebert), К. Циммерман (K. Zimmermann)), дає змогу виокремити досвід ЄС щодо взаємодії вищої освіти з ринком праці та окреслити шляхи його використання в Україні.

Наведемо типові заходи ЄС задля збалансування взаємодії вищої освіти з ринком праці:

Створення агентства статистики у галузі вищої освіти. В ЄС для безперервного збору даних створили різні агентства статистики, які поділяються за рівнем впливу (вітчизняні та міжнародні), за рівнем функціонування (на рівні ЄС (Бюро статистики ЄС (Eurostat)), держав-членів ЄС), за галузями економіки, за профілем освіти (вища, професійна), за віковим спрямуванням (студенти, випускники, освіта дорослих). Вони об'єднують свої зусилля задля інформування, вироблення стратегії, моніторингової політики та контрольних заходів.

Спільне розроблення НРК із роботодавцями та урядом. НРК, що встановлюють освітні норми, в багатьох державах-членах ЄС розробляються в результаті тісної співпраці з представниками роботодавців, професійними організаціями та урядом (Австрія, Данія, Німеччина) [11, с. 48–49].

Забезпечення якості вищої освіти відповідно до вимог ринку праці. Згідно зі “Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в ЄПВО” (ESG) процедура розроблення та контролю якості освітніх програм і дипломів в ЄС передбачає участь роботодавців і студентів. Внутрішні органи забезпечення якості на рівні ЗВО мають проводити регулярні консультації з роботодавцями, представниками ринку праці та іншими відповідними організаціями [10, с. 16].

Державна підтримка випускників під час їх переходу від освіти до ринку праці. В ЄС офіційні механізми пошуку роботи забезпечують випускникам вищої освіти надійне та тривале працевлаштування, на відміну від неформальних механізмів (соціальні мережі). До офіційних механізмів пошуку роботи належать інформаційні центри, які спеціалізуються на певній професійній сфері та інформують про вакансії на ринку праці і можливості підвищення кваліфікації. Наприклад, Інформаційний центр для професій у сфері медицини (The information service for careers in The National Health Service), Європейська професійна спілка комп'ютерних систем (The European Professional Society on Computer Systems) тощо [3, с. 4; 7, с. 12].

Офіційні служби із працевлаштування випускників. В ЄС створено різні служби, серед яких Центр по забезпеченню зайнятості та фінансової підтримки (Employment and Support Allowance), який надає послуги фірмам і шукачам роботи, а також запроваджує програми та заходи для підвищення рівня зайнятості випускників [6, с. 39].

Консультативні центри з профорієнтації у ЗВО. Діяльність центрів професійного навчання (career guidance offices) та служб консультування з питань кар'єри (career counselling offices) у ЗВО передбачає стажування для студентів, проведення тренінгів, організації днів кар'єри та допомогу студентам у пошуках роботи [6, с. 39].

Створення умов для ефективного переходу випускників від вищої освіти до працевлаштування є важливим питанням освітньої політики ЄС. Із цією метою використовують різні механізми забезпечення відповідності між попитом і пропозицією фахівців із вищою освітою, зокрема:

– прогнозування ринку праці у державах-членах ЄС проводять регулярно з метою врахування цих результатів у плануванні вищої освіти на центральному рівні (Бельгія, Ірландія, Франція, Італія, Латвія, Фінляндія, Швеція, Великобританія);

– регулярні опитування випускників (Бельгія, Данія, Естонія, Італія, Ірландія, Польща, Швеція, Великобританія) [2, с. 70];

– моніторинг працевлаштування випускників здійснюють для оцінювання освітньої діяльності ЗВО (Німеччина); отримання інформації про ринок праці та освітні програми (Франція); визначення необхідності освітніх курсів (Данія); для аналізу якості освітніх програм (Швеція); визначення загальної кількості доступних навчальних місць (Фінляндія) [11];

– планування кількості вакансій для певних професій (вчителів і лікарів) (Великобританія);

– правове регулювання урядом професійної зайнятості (ліцензування, сертифікація та реєстрація для певних професій) [9, с. 16];

– мобільність працівників сприяє зниженню рівня безробіття та вирішенню проблеми демографічного дефіциту [8, с. 7].

Варто наголосити на способах професійної підготовки фахівців з урахуванням ринкових вимог:

– поширення професійно-орієнтованого навчання через систему кооперативної освіти, яка працює в секторі професійно-технічного навчання, стажування на виробництві та в навчально-виробничих школах (Німеччина) [1, с. 8; 11, с. 11];

– збільшення інвестування в підготовку висококваліфікованих кадрів із метою підвищення рівня працевлаштування випускників та забезпечення відповідності їхньої кваліфікації потребам ринку праці [4; 5];

– оновлення кадрового потенціалу в ЄС відбувається шляхом: моніторингу попиту та пропозиції випускників із вищою освітою на ринку праці; співпраці між ЗВО та роботодавцями; запровадження спеціальних освітніх програм вищої професійно-технічної освіти роботодавцями або ЗВО (Швеція); розроблення компетентнісно-орієнтованих програм; інтеграції реалій ринку праці в освітній процес (Німеччина); поєднання академічного навчання з навчанням на робочому місці (Великобританія); співпраці університетів і приватних компаній у реалізації спільних програм підготовки фахівців через стажування з подальшим працевлаштуванням (Франція) [1, с. 8; 11, с. 11].

Професіоналізація освітніх ступенів, особливо ступеня бакалавра, відіграє ключову роль в оновленні кадрового потенціалу та забезпеченні відповідності між попитом і пропозицією фахівців із вищою освітою на ринку праці в ЄС. Це передбачає узгодженість кваліфікації бакалавра з потребами ринку праці; розроблення освітніх програм у співпраці з організаціями, роботодавцями, працівниками підприємств та студентами; наявність в освітніх програмах компонентів, пов'язаних із трудовою діяльністю, як-от стажування та дипломної роботи з практично значущих тем (Німеччина, Франція).

Загалом вивчення досвіду ЄС показує, що взаємодія вищої освіти з ринком праці відбувається на різних рівнях (держава, система вищої освіти, ЗВО, освітній процес) і за різними напрямками, серед яких виділяємо співпрацю ЗВО з виробництвом, залучення роботодавців до освітнього процесу, впровадження професійно-орієнтованих програм, професіоналізацію освітніх ступенів тощо.

Рекомендації для розв'язання проблеми взаємодії вищої освіти з ринком праці в руслі реформування вітчизняної системи вищої освіти

На підставі викладеного досвіду ЄС щодо взаємодії вищої освіти з ринком праці пропонуємо запровадити наведені нижче заходи в Україні на рівні держави, системи вищої освіти, ЗВО, освітнього процесу.

На рівні держави необхідно:

– створювати умови для розвитку економіки та виробництва, що сприятиме зниженню рівня безробіття та працевлаштуванню випускників вищої освіти;

– створити сайт пошуку роботи для молодих фахівців (відображення вакансій, умов праці, досвіду роботи, опитування), що сприятиме вдосконаленню офіційних механізмів забезпечення працевлаштуванням молоді, створенню міцного контакту з випускниками, відстеженню їх кар'єрного росту;

– створити окремі підрозділи для роботи з молодими фахівцями в державній службі зайнятості;

– сприяти взаємодії ЗВО з державними службами зайнятості та роботодавцями з питань працевлаштування випускників;

– вдосконалити нормативно-правову базу (внести зміни до Закону «Про вищу освіту») щодо питання забезпечення якості вищої освіти та узгодити її з вимогами вітчизняного ринку праці (процедура оцінювання освітньої діяльності ЗВО та акредитації освітніх програм має здійснюватися відповідно до вимог вітчизняного ринку праці);

– забезпечити підтримку випускників під час їх переходу від вищої освіти до ринку праці через розширення офіційних механізмів пошуку роботи, створення державної служби з працевлаштування випускників, удосконалення нормативно-правової бази, запропонування пільг;

– створити агентство статистики для збору даних із питань вищої освіти та працевлаштування випускників, що сприятиме на рівні держави моніторингу поточної ситуації на ринку освітніх послуг та ринку праці, контролю якості освітніх послуг, регулюванню взаємодії вищої освіти з ринком праці, а на рівні ЗВО сприятиме покращенню якості освітніх програм та підготовки випускників відповідно до вимог ринку праці;

- забезпечувати державні органи та ЗВО надійною та своєчасною інформацією про поточний стан функціонування вищої освіти та економіки, що сприятиме розробленню освітніх стандартів, регулюванню попиту та пропозиції фахівців із вищою освітою на ринку праці;
- сприяти співпраці ЗВО, Держстатистики, державних і приватних служб зайнятості, роботодавців із питання розміщення інформації про попит і пропозиції на вітчизняному ринку праці;
- забезпечити умови для співпраці урядовців, науковців, роботодавців у розробленні НРК, що дасть змогу покращити процеси стратегічного планування професійної підготовки фахівців та сприятиме задоволенню попиту на ринку праці;
- здійснювати моніторинг працевлаштування випускників та їх кар'єрного росту.

На рівні системи вищої освіти необхідно:

- запровадити процес професіоналізації освітніх ступенів, особливо на рівні бакалаврів;
- сприяти кооперації вітчизняних ЗВО (різних та однакових профілів) у підготовці фахівців;
- ввести практику надання та визнання подвійних дипломів (присудження подвійних ступенів) різними вітчизняними ЗВО;
- присуджувати освітню кваліфікацію (особливо на рівні бакалаврів), а професійну кваліфікацію підтверджувати відповідним органом з акредитації, ліцензування.

На рівні закладів вищої освіти необхідно:

- створити кар'єрні центри з профорієнтації для надання консультативних послуг із вибору місця навчання абітурієнтам та допомоги випускникам із працевлаштування;
- налагоджувати співпрацю між ЗВО та роботодавцями як необхідну умову для розроблення освітніх програм, розміщення студентів у компаніях і підприємствах задля стажування та забезпечення працевлаштування випускників через пошук відповідних робочих місць;
- розробляти спільні внутрішні освітні програми (для підготовки магістрів) між 2–3 вітчизняними ЗВО (різних/спільних профілів підготовки кадрів);
- розробляти спільні програми проходження виробничої практики між ЗВО з представниками на виробництві та спільно оцінювати результат, що дасть змогу розробити програми відповідно до вимог ринку праці;
- здійснювати моніторинг працевлаштування випускників та їх кар'єрного росту, успішності, перекваліфікації тощо;
- підтримувати контакт із випускниками (через внутрішні мережі) протягом 5–10 років для аналізу та удосконалення якості наданих освітніх послуг.

На рівні освітнього процесу необхідно:

- залучати роботодавців до розробки навчальних планів, освітніх і робочих програм;
- залучати роботодавців до проведення занять, стажування, написання магістерських робіт, підсумкової атестації;
- проводити практико-орієнтовані та професійно спрямовані заняття;
- комбінувати виробничу практику з аудиторними заняттями (наприклад, 1 день – практика на підприємстві, 4 дні – аудиторні заняття), що дасть змогу студентам застосовувати отримані знання та навички на практиці, а проблемні питання обговорювати на заняттях безпосередньо під час проходження практики.

Вважаємо, що наведений досвід ЄС щодо взаємодії вищої освіти з ринком праці та розроблені рекомендації на його основі можуть стати ефективним інструментом для збалансування взаємодії вищої освіти з вітчизняним ринком праці в Україні. Подальшого дослідження потребують такі важливі аспекти цієї проблеми, як специфіка взаємодії з ринком праці університетів різних профілів (технічних, економічних, педагогічних, медичних, аграрних, мистецьких, культурологічних тощо) в ЄС.

References:

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: European higher education in the world : 11.7.2013, COM(2013) 499 final, Brussels / European Commission. 2013. 499 p. URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/EN/1-2013-499-EN-F1-1.Pdf> (application date: 30.04.2019).
2. Education and Training: Monitor 2015 / European Commission. URL: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/publications/monitor15_en.pdf (application date: 30.04.2019).
3. Employability and skills of higher education graduates: Analytical Highlight. *EU Skills Panorama*. 2014.
4. Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, 2010 : COM/2010/2020 final / Communication from the Commission. *Eur-lex.europa.eu*. European Commission. 2010. 32 p. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52010DC2020> (application date: 30.04.2019).
5. From education to working life. The labour market outcomes of vocational education and training. *Cedefop*. 2012. 88 p. URL: http://www.cedefop.europa.eu/files/3063_en.pdf (application date: 30.04.2019).
6. From University to Employment: Higher Education Provision and Labour Market Needs In the Western Balkans Synthesis Report? 2016. 66 p. URL: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/2016-higher-education-labour-market-balkans_en.pdf (application date: 30.04.2019).
7. Mocanu C., Zamfir A. M., Pirciog S. Matching Curricula with Labour Market Needs for Higher Education: State of Art, Obstacles and Facilitating Factors. *Procedia : Social and Behavioral Sciences* 149. 2014. P. 602–606. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814049477> (application date: 30.04.2019).

8. New Skills for New Jobs Anticipating and matching labor market and skills needs. Commission of the European Communities. Brussels, COM, 2008. 15 p.
9. Occupational Regulation in the EU and UK: Prevalence and Labour Market Impacts: Final Report. 2014. 116 p. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/343554/bis-14-999-occupational-regulation-in-the-EU-and-UK.pdf (application date: 30.04.2019).
10. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. Helsinki. Finland, 2009 URL: http://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2013/06/ESG_3edition-2.pdf (application date: 30.04.2019).
11. de Weert E. Perspectives on Higher Education and the labour market: Thematic report / IHEM, CHEPS. Dec. 2011. 62 p. URL: <http://www.utwente.nl/mb/cheps/publications/Publications%202011/C11EW158%20Final%20version%20Themarapport%20onderwijs%20-%20arbeidsmarkt.pdf> (application date: 30.04.2019).

Моспан Н. В. Высшее образование и рынок труда в Украине: рекомендации для гармонизации взаимодействия.

Приведены эффективные меры ЕС по сбалансированию взаимодействия высшего образования с рынком труда, что происходит на разных уровнях (государство, система высшего образования, учреждение высшего образования, процесс обучения) и по разным направлениям. Среди них выделено сотрудничество высших учебных заведений с производством; привлечение работодателей к процессу обучения; разработка профессионально-ориентированных программ; профессионализация образовательных степеней; создание агентства статистики в области высшего образования; совместной разработке НРК с работодателями и правительством и т.д. На основе анализа опыта ЕС разработаны рекомендации для решения проблемы взаимодействия высшего образования с рынком труда в русле реформирования отечественной системы высшего образования. Предложено провести мероприятия в Украине на разных уровнях: на уровне государства, системы высшего образования, высших учебных заведений и обучающего процесса.

Ключевые слова: взаимодействие, высшее образование, высшие учебные заведения, ЕС, опыт ЕС, рынок труда, рекомендации, Украина.

Mospan N. V. Higher Education and Labour Market in Ukraine: Guidelines for Harmonisation of Interaction.

The article presents effective EU measures to balance the interaction of higher education with the labour market, which takes place at different levels (state, higher education system, higher education institution, educational process) and in different directions. Among them, we highlight the cooperation of higher education institutions with enterprises; employers' involvement in the educational process; implementation of professionally-oriented programs; professionalization of educational degrees; creation of a statistical agency in the field of higher education; joint development of NQF with employers and government, etc. Based on the analysis of EU experience, guidelines for solving the problem of interaction between higher education and the labour market in the framework of the reform of the national higher education system are given. Measures have been introduced in Ukraine at different levels: at the state level, higher education, higher education institutions and educational process.

Key words: EU experience, guidelines, higher education, higher education institutions, interaction, labor market, the EU, Ukraine.

УДК 372.881.111.1

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-68.32>

Нурпадимка А. С., Писарчук О. Л.

THE PECULIARITIES, ARGUMENTS FOR AND AGAINST TEACHING ESP TO LOW PROFICIENCY LEVELS WITHOUT MEDIATOR LANGUAGE

Modern world with the globalization tendency requires searching for more advanced foreign language teaching methods. Due to this fact, there should be analysed and developed the methods of fast learning. The present paper demonstrates the results of research, which was conducted among the students of non-linguistic specialities in order to define the arguments in favour of and against using mother tongue as a mediator language while teaching English for Specific Purposes (ESP) for the students with low English proficiency levels. It was examined that although the majority of students, who participated in the research, support use of native language during the English lesson, the focus group, where the mediator language was avoided, demonstrated significantly greater progress in acquiring speaking skills. Accordingly, the methods of avoiding mediator language are presented in the article.

Key words: mediator language, teaching methods, ESP teaching, language skills, motivation.

Статтю подано мовою оригіналу

One of the most effective ways of learning languages is getting into the environment, or at least learning the language without using the native one as a mediator. Nowadays people have plenty of opportunities to become a part of the foreign culture even without travelling abroad, having internet access it is possible to watch videos, listen to podcasts, read blogs etc. Therefore, foreign language learners are often recommended to use multimedia sources in order to submerge into the foreign culture and language as soon as possible. Although the mentioned above recommendation has already found its effectiveness, the students of low levels still cannot follow it, due to many reasons. First of all, for instance, while watching any video in a foreign language; a lot of people have reported to get bored, indifferent and moreover irritated because of lack of understanding. The second and most common reason is that